

Maakuntien liitot

Ohje
11.9.2024

VN/25905/2024-TEM-1

MAAKUNTAOHJELMIEN LAADINTA KAUELLE 2026 – 2029

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää maakuntien liittoja valmistelemaan maakuntaohjelmat vuosille 2026 – 2029. Osallistavassa prosessissa valmistettava maakuntaohjelma sisältää alueen mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja muihin erityispiirteisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet ja kuvauksen keskeisistä toimenpiteistä niiden saavuttamiseksi.

Voimassa olevat maakuntaohjelmat (2022 – 2025) laadittiin erilaisessa toimintaympäristössä. Muuttuneen kansainvälisen toimintaympäristön, talouskehityksen sekä mm. aluehallinnon uudistusten myötä on tarve perusteelliselle prosessille, jossa aluekehittämisen tavoitteita ja valintoja tarkastellaan uudelleen ja konkretisoidaan uudeksi maakuntaohjelmaksi.

Maakuntaohjelmien valmistelun yhteydessä maakuntien liittoja pyydetään tarkistamaan älykkään erikoistumisen strategiansa päivitystarve. Älykkään erikoistumisen strategia tulee liittää osaksi maakuntaohjelman kokonaisuutta. EU:n tulevan (vuonna 2028 alkavan) ohjelmakauden valmistelu on käynnistynyt ja ohjelmakauden vaihtuessa on todennäköisesti tarpeellista laatia strategia seuraavan kerran.

Maakuntaohjelman valmistelu

Aluekehittämisen lainsäädännön mukaan maakunnan liitto laatii maakunnan pitkän aikavälin strategisiin linjauksiin perustuvan maakuntaohjelman, jossa tarkennetaan maakunnan aluekehittämiseen liittyviä tavoitteita ja niiden toimeenpanoa. Maakuntaohjelmassa otetaan huomioon aluekehittämispäätöksen painopisteet. Maakuntaohjelmaan sisältyy tai sen yhteydessä laaditaan maakunnan älykkään erikoistumisen strategia. ([Laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitiikan toimeenpanosta](#) 756/2021 25 §).

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, muiden viranomaisten sekä alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden tahojen kanssa. Lapin maakunnassa saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelee saamelaiskäräjät. Maakuntaohjelman hyväksyy maakuntavaltuusto valtuustokausittain. Maakuntaohjelmaa voidaan tarkistaa tarvittaessa.

Yhteisenä tavoitteena on, että maakuntaohjelmat valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä ja hyväksytään viimeistään vuoden 2026 kevätkaudella.

Hallinnollisten uudistusten huomioiminen

Valtion aluehallinnon uudistuksessa kootaan valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtäviä uuteen valtakunnalliseen virastoon. Samalla muodostetaan uudet alueelliset elinvoimakeskukset. Uuden mallin mukaan järjestetty valtion aluehallinto käynnistää toimin-

tansa vuonna 2026. Kesällä 2024 lausunnoilla olevassa hallituksen esityksen ja valtioneuvoston asetusluonnoksessa on linjattu, että elinvoimakeskuksia perustetaan kymmenen, ja niiden päätoimipaikat vastaavat nykyisten kolmen vastuualueen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY) päätoimipaikkoja. Lisäksi linjauksen mukaan elinvoimakeskuksella on muu toimipaikka niissä toimialueensa maakunnissa, joissa ei ole päätoimipaikkaa.

Julkisten työvoimapalveluiden järjestämismäärä siirtyy valtion työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille ja kuntien muodostamille yhteistoiminta-alueille 1.1.2025. Työllisyysalueita tulee olemaan yhteensä 45. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämismäärä siirtyi kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023. Hyvinvointialueita on 21, ja ne muodostuvat pääosin maakuntajaon pohjalta.

Maakuntaohjelma laaditaan siten, että valmistelussa huomioidaan yhteys uusiin hyvinvointialueisiin sekä tuleviin työllisyysalueisiin ja huolehditaan maakuntaohjelman kytkeytymisestä tulevien elinvoimakeskusten strategisten ohjausasiakirjojen painopisteisiin jatkossa. Maakuntaohjelmatyön yhteydessä kirkastetaan hyvinvointi- ja työllisyysalueiden merkitystä aluekehittämistoimijoina sekä sovitetaan yhteen eri toimijoiden aluekehittämiseen ja TKI-toimintaan kytkeytyvää kehittämistyötä ja tiedolla johtamista.

Maakuntaohjelman sisältö

Maakuntaohjelman sisältö määritetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa [alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepoliitiikan toimeenpanosta](#) (797/2021 §14).

Maakuntaohjelmassa esitetään maakunnan erityispiirteisiin ja mahdollisuuksiin perustuvat alueen kehittämisen tavoitteet. Maakuntaohjelmassa tulee huomioida hallituksen keväällä 2024 antama päätös aluekehittämisen painopisteistä, [Uudistuvat ja hyvinvoivat alueet](#), ja sen toteuttaminen maakunnassa. Aluekehittämisen painopisteitä kaudelle 2024–2027 ovat:

- *kestävä elinvoima ja investoinnit*
- *hyvinvoiva väestö ja yhteisöt*
- *vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto*

Kaikkia painopisteitä yhdistävät kokonaisturvallisuus, kansainvälisyys sekä aluelähtöisyys. Lisäksi päätöksessä on tunnistettu aluekehityksen ja valittujen painopisteiden kehittämisen edellytyksinä alueiden saavutettavuus, työvoiman saatavuus ja työllisyys sekä osaaminen ja sivistys.

Maakuntaohjelmassa kuvataan, kuinka näitä painopisteitä toteutetaan alueen lähtökohdista.

Maakuntaohjelmassa tulee huomioida myös kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikan linjaukset ja ohjelmatyö sekä valtion ja kaupunkien sopimussyhteistyö. Maakuntaohjelma sovittaa yhteen kansallisen ja EU:n alue- ja rakennepoliitiikan tavoitteita ja toimenpiteitä maakunnassa.

Maakuntaohjelmatyön kansallista analyysiä ja yhteen kokoamista tukemaan maakuntaohjelmiin pyydetään sisällyttämään seuraavat kokonaisuudet omina lukuinaan tai kappaleinaan:

1. Uuden maakuntaohjelman valmistelussa tulee hyödyntää voimassa olevan ohjelman ulkopuolista arviointia tai vertaisarviointia. Maakuntia pyydetään sisällyttämään ohjelmaan tiivis arvio edellisen maakuntaohjelman toteutumisesta ja siinä valittujen kehittämisen kärkien tai painopisteiden etenemisestä.
2. Aluekehityksen pitkän aikavälin keskeisimpänä haasteena on väestörakenteen kehitys, joka vaikuttaa kaikkeen alueiden ja kuntien toimintaan. Vaikka muutos väestörakenteessa on ollut näkyvillä pitkään, on siihen tarttuminen aluekehittämisen toimin ollut toistaiseksi riittämätöntä. Koko Suomen väestö ikääntyy, mutta eri alueet kohtaavat väestön vanhenemisen eri tahdissa ja väestön määrän muutokset eri suuntaisina. Alueiden erilaistuminen jatkuu niin alueiden sisällä kuin välilläkin. Muutokseen vastaamiseksi tarvitaan erityisesti väestöltään vähenevillä alueille ja kunnissa älykkään sopeutumisen toimintamalleja ja yhteistyön vahvistamista kuntien ja alueiden kesken. Maakuntien liittoja pyydetään kuvaamaan maakuntaohjelmassa omassa luvussaan alueen väestörakenteen muutosta sekä älykkään sopeutumisen edistämiseen / muuttuvan väestörakenteen ja –määrän ennakoivaan hallitsemiseen liittyvät alueelliset tavoitteet ja toimet.
3. Lyhyt tiivistys uuden maakuntaohjelman keskeisimmistä painopisteistä. Maakuntaohjelmien valmistuttua TEM voi tarvittaessa pyytää erikseen ohjelman keskeisten viestien tiivistystä tiettyyn merkkimäärään verkkoviestintää varten.

Vaikuttavuustavoitteet ja tunnusluvut

Valtioneuvoston asetuksessa alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (797/2021) todetaan, että maakuntaohjelman tulee sisältää ohjelman toteutumisen ja vaikuttavuuden seurantaan varten tarvittavat määrälliset ja laadulliset mittarit.

Maakuntaohjelman seurannassa voidaan hyödyntää vuosittain osana valtion ja maakuntien aluekehittämiskeskusteluprosessia laadittavaa aluekehityksen tilanne- ja kehityskuvaa. Loppuvuodesta 2024 laadittava maakunnan tilanne- ja kehityskuva toimii pohjana maakuntaohjelman valmistelulle, ja tulevana vuosina laadittavat maakunnan tilanne- ja kehityskuvat muodostavat osan maakuntaohjelman seurantaan. Tilanne- ja kehityskuvan teemoja ovat:

1. Väestönkehitys
2. Kestävä elinvoima ja investoinnit
3. Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt
4. Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Valmisteluajataulu

Maakuntaohjelmien valmistelu suositellaan käynnistettävän mahdollisimman pian, jotta työ on mahdollista toteuttaa huolella ja vuorovaikutteisesti yhdessä sidosryhmien kanssa.

Yhteisenä tavoitteena on, että maakuntaohjelmat valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä ja hyväksytään viimeistään vuoden 2026 kevätkaudella. Toimeenpanolain 25 §:n 2 momentin mukaisesti maakuntaohjelma on hyväksyttävä kunnanvaltuuston toimikauden alkamisvuotta seuraavan vuoden (2026) aikana. Maakuntaohjelmaa voidaan tarkistaa kokonaan tai osittain aluekehittämisspätöksen perusteella ja tarvittaessa muulloinkin.

Työ- ja elinkeinoministeriö voi täydentää maakuntaohjelmien laadintaa koskevaa ohjeistusta tarpeen vaatiessa.

Hyväksytyt maakuntaohjelmat pyydetään toimittamaan työ- ja elinkeinoministeriöön (kirjaamo.tem@gov.fi).

Lisätiedot

Petra Stenfors, +358 295 047 282 etunimi.sukunimi@gov.fi

Johanna Osenius
aluekehitysjohtaja

Petra Stenfors
johtava asiantuntija

LIITTEET

- 1 Maakuntaohjelmien ympäristövaikutusten arviointi sekä sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen

JAKELU

Maakuntien liitot

TIEDOKSI

TEM kirjaamo
TEM osastot
Kansliapäällikkö
Elinkeinoministeri
Erityisavustaja
Työministeri
Erityisavustaja
Alueiden uudistumisen neuvottelukunta (AUNE) ja valmisteluverkosto
ELY-keskukset
LVM
MMM
OKM
SM
STM
VM
YM

VN/25905/2024-TEM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: